

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора фармацевтичних наук,
професора Косяченка Костянтина Леонідовича, на дисертаційну роботу
Власенко Ірини Олексіївни на тему: «Теоретико-організаційні основи належної
аптечної практики у реалізації стратегії профілактики та управління цукровим
діабетом», подану на здобуття наукового ступеня доктора фармацевтичних
наук за спеціальністю 15.00.01 – технологія ліків, організація фармацевтичної
справи та судова фармація до спеціалізованої вченої ради Д 26.613.04
Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

АКТУАЛЬНІСТЬ

За останні кілька десятиліть поширеність цукрового діабету (ЦД) стрімко зросла та стала серйозною проблемою для охорони здоров'я ХХІ століття. Для України характерна значна поширеність ЦД, що зумовлено впливом багатьох негативних факторів, які посилились під час воєнного стану (куріння, гіподинамія, нездорова їжа, стрес). При цьому як в світі, так і в Україні є значна кількість недіагностованих випадків ЦД, тому діагностиці метаболічного захворювання та своєчасному початку лікування приділяється значна увага в охороні здоров'я.

Проблема хворих на ЦД в Україні актуалізується через те, що переважна кількість пацієнтів не досягають цілей лікування, що призводить до розвитку ускладнень. Макросудинні (серцево-судинні захворювання) та мікросудинні ускладнення (нефропатії, ретинопатія, нейропатія) знижують якість життя пацієнтів та зумовлюють високий ризик смертності. Але рівень ускладнень знижується з покращенням результатів фармакотерапії. Тому важливою задачею охорони здоров'я є поліпшення лікування хворих на ЦД та посилення профілактичних заходів щодо цього захворювання.

Для вирішення комплексу проблем, пов'язаних з ЦД, перспективним є залучення фармацевтів. Особлива, враховуючи те, що набирають обертів сучасні тенденції, які полягають у впровадженні ціннісно-орієнтованої медицини та фармацевтичної допомоги з метою покращення здоров'я населення та поліпшення досвіду пацієнтів самоконтролю захворювання. Але професійні функції фармацевтів в Україні є обмеженими, порівняно з їх діяльністю в інших країнах. В багатьох країнах повноваження фармацевтів значно розширено, що підвищує їх статус, професійну незалежність, самостійність і відповідальність у процесі надання фармацевтичної допомоги хворим. Розробка та впровадження стандартів Належної аптечної практики (GPP) не тільки передбачає перехід до більш якісної аптечної практики, але й вимагає проведення досліджень та всебічного аналізу нововведень. З урахуванням вищенаведеного проведення досліджень в даному науковому напрямку щодо ЦД є важливим і актуальним. Особливо важливим є вперше здійснене обґрунтування методом оцінки медичних технологій математичного моделювання необхідності профілактичних заходів, таких як скринінг на ЦД.

ЗВ'ЯЗОК РОБОТИ З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ ТА ТЕМАМИ

Дисертація є самостійним дослідженням автора, яке відповідає темі науково-дослідної роботи Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (державна реєстрація 0124U003136). Тема дисертаційної роботи затверджена на засіданні вченої ради Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (протокол № 6 від 14.06.2023).

СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНOSTІ ТА ДОСТОВІРНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ В ДИСЕРТАЦІЇ

Детально проведений аналіз дисертаційної роботи Власенко І. О. на тему: «Теоретико-організаційні основи належної аптечної практики у реалізації стратегії профілактики та управління цукровим діабетом» вказує на високий ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків сформульованих у дисертації, що є підсумком використання достатнього інформаційного й дослідницького матеріалу. Дисертаційні дослідження виконані на належному рівні із застосуванням сучасних методів дослідження: системного підходу та системного аналізу, бібліосимантичного методу та контент-аналізу, соціологічного, статистичного, фармакоекономічного та методу оцінки медичних технологій. Методичні підходи дисертаційного дослідження ґрунтуються на сучасній нормативно-правовій базі та міжнародних рекомендаціях, та стандартах щодо фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД. Ступінь обґрунтованості наукових положень є достатнім, оскільки він базується на вивченні значного обсягу літературних та первинних інформаційних джерел (наукові праці, нормативно-правові документи, міжнародні та вітчизняні стандарти лікування, керівництва з фармменеджменту лікарських засобів), проведених багатоаспектних досліджень (анкетування, фармакоекономічних, математичного моделювання) та аналізу їх результатів.

Висновки, які сформульовані в роботі є обґрунтованими, логічними, послідовними та повною мірою відповідають поставленим в науковому дослідженні завданням.

НАУКОВА НОВИЗНА ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження Власенко І. О. полягає в тому, що

вперше :

✓ визначено елементи GPP та національні стандартні заходи з урахуванням особливостей системи охорони здоров'я та законодавчо-нормативної бази України для реалізації ролі фармацевта в стратегії профілактики та управління ЦД;

✓ встановлено сучасні атрибути просвітницької діяльності аптеки згідно з GPP: виявлення груп ризику та осіб із недиагностованим ЦД; навчання самоконтролю діабету; рекомендація вакцинації. Розроблено алгоритми просвітницької роботи аптек щодо профілактики ЦД згідно з належною аптечною практикою;

✓ встановлено особливості фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД в умовах воєнного стану та окреслено рекомендації для медичного та фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД в надзвичайних ситуаціях; розроблено рекомендацій щодо фармацевтичної допомоги хворим на ЦД в умовах воєнного стану;

✓ розроблено фармакоекономічну модель технології ранньої діагностики ЦД із встановленням економічної ефективності та збільшенням якісних років життя за двома сценаріями фармакотерапії ЦД2Т;

✓ проведено маркетингові дослідження асортименту засобів моніторингу глікемії на фармацевтичному ринку України в динаміці з визначення вартості самоконтролю на підставі фармакоекономічних досліджень;

✓ визначено методологічно-організаційні підходи залучення фармацевтів у кампанії сезонної вакцинації проти грипу, розроблено структурований контент рекомендацій для фармацевтів для подолання вагання щодо вакцинації хворих на ЦД;

✓ запропоновано методологічні підходи для забезпечення хворих на ЦД в гуманітарних кризах із визначенням елементів фармацевтичної допомоги в умовах воєнного стану та супроводу громадян України, хворих на ЦД, які отримали тимчасовий захист за кордоном;

✓ встановлено бар'єри надання фармацевтичної допомоги пацієнтам із ЦД в Україні та розроблено компетенції теоретичних знань та практичних навичок для фармацевтів для впровадження GPP щодо ЦД;

удосконалено:

✓ система фармацевтичної допомоги та фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД на підставі впровадження сучасних схем лікування ЦД2Т шляхом виявлення бар'єрів та факторів, що впливають на призначення ГГП лікаря;

✓ заходи роботи аптек щодо ЦД шляхом розроблення алгоритму проведення просвітницьких акцій та організації навчання пацієнтів самоконтролю діабету в аптеці;

✓ елементи фармацевтичної освіти для забезпечення впровадження належної аптечної практики щодо профілактики та лікування ЦД;

набуло подальшого розвитку:

✓ аналіз основних проблем і перспектив, організаційно-економічних і нормативно-правових основ GPP щодо ЦД в практичній фармації різних країн світу;

- ✓ методологія проведення маркетингових досліджень й аналіз фармацевтичного ринку України гіпоглікемізуючих препаратів;
- ✓ науково-методичні положення щодо проведення аналізу показників доступності та адекватності платоспроможності зайнятого населення та пенсіонерів щодо ГПП та обґрунтування розширення доступу до лікування якісними, безпечними, ефективними ГПП на підставі маркетингу та фармакоекономічних досліджень;
- ✓ елементи ФД хворим на ЦД при відпуску ПІ та засобів моніторингу глікемії;
- ✓ розроблення стандартних операційних процедур для впровадження GPP в практичну діяльність аптек;
- ✓ удосконалення комунікативних компетенцій фармацевтів з урахуванням сучасних тенденцій спілкування з хворими на ЦД, що забезпечує пацієнт-орієнтований підхід фармацевтичної допомоги.

Наукова новизна досліджень підтверджено отриманням 4 свідоцтв Державної служби інтелектуальної власності України про реєстрацію авторського права на твір (№ 117498 від 23.03.2023 - Алгоритм методико-організаційних заходів в аптеках до Всесвітнього дня діабету на етапі профілактики цукрового діабету; № 117499 від 23.03.2023 Фармацевтична допомога хворим на цукровий діабет щодо зберігання препаратів інсуліну.; № 117500 від 23.03.2023 Глюкометри у самоконтролі хворих на цукровий діабет в Україні та принципи їх вибору в аптеках; № 117501 від 23.03.2023 Стандарти належної аптечної практики, як базис реалізації концепції фармацевтичної допомоги пацієнтам з цукровим діабетом).

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що вона доповнює теорію організації фармацевтичної справи шляхом розроблення теоретичних та організаційних основ належної аптечної практики у реалізації стратегії профілактики та управління цукровим діабетом. Також додано теоретико-методологічні засади фармацевтичного забезпечення та фармацевтичної допомоги пацієнтам із діабетом в умовах воєнного стану.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи Власенко І. О. полягає в розробці теоретичної та практичної бази для реалізації стратегії профілактики та управління ЦД в аптечних закладах та підвищення якості та ефективності фармацевтичної допомоги та оптимізації стану фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД.

Обґрунтування необхідності поліпшення доступу до препаратів, що забезпечують сучасні схеми лікування ЦД 2 типу, які не тільки забезпечують глікемізуючу дію, але й впливають на розвиток ускладнень, є підставою для розширення переліку ГПП, які підлягають відшкодуванню.

Вважаю важливим підкреслити проведення досліджень з оцінки медичних технологій, так як це сучасний спосіб, який є доказовою підставою для формування безпечної, ефективної, пацієнт-орієнтованої та економічно ефективної політики в галузі охорони здоров'я. Розроблену базову фармакоекономічну модель технології ранньої діагностики ЦД з використанням сучасних комп'ютерних технологій можна застосовувати для різних періодів та схем лікування ЦД. Потенційне використання цієї розробки полягає у застосуванні її національними органами влади для прийняття рішень щодо впровадження та відшкодування нових технологій на національному рівні.

Дисертантом запропоновано методичні рекомендації, посібники, довідник щодо покращення фармацевтичної допомоги хворим на ЦД. Розроблено для практичного застосування низка стандартів операційних процедур основних елементів фармацевтичної допомоги хворим на ЦД («Відпуск препаратів інсуліну в аптечних закладах», «Вибір та відпуск глюкометрів в аптеках») та для діяльності фармацевта в реалізації стратегії профілактики ЦД («Рекомендації щодо профілактика цукрового діабету 2 типу», «Алгоритм дій фармацевта в реалізації скринінгу на цукровий діабет»).

Для фармацевтів розроблено структурований контент рекомендацій, що полягає у деталізації аспектів вакцинації проти сезонного грипу хворих на ЦД, що є дієвим інструментом для подолання вагання щодо вакцинації даної групи ризику наслідків інфекційного захворювання.

Основні рекомендації впроваджено в повсякденну фармацевтичну практику ряду аптечних мереж різних регіонів України та громадських професійних організацій, а також в навчальний процес провідних медичних і фармацевтичних закладів вищої освіти України, що підтверджено численними актами впровадження.

ПОВНОТА ВИКЛАДУ ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

За темою дисертації опубліковано 59 робіт, з яких 25 статей у наукових фахових виданнях (серед яких 1, що цитується у Web of Science, 3 – у базі даних Scopus). У інших міжнародних виданнях Норвегії та Польщі надруковано 3 статті. Випущено 3 навчальних посібники; 1 методичні рекомендації; 1 довідник; 4 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір; 13 тез доповідей. Аналіз опублікованих наукових робіт автора показує, що в них у повній мірі викладено основні положення та результати дисертаційного дослідження.

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗДІЛІВ, ОЦІНКА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ, ЇЇ ЗАВЕРШЕНОСТІ В ЦІЛОМУ

Структура дисертації в відповідає існуючим вимогам: містить вступ, перелік умовних скорочень, аналіз сучасного стану проблеми ЦД, включно аспектів в гуманітарних кризах, та маркетингових досліджень щодо

фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД, розділ з обґрунтування методологічної основи дисертації та основних методів досліджень, п'ять розділів власних досліджень, висновки, список використаних джерел, додатків. Бібліографія містить 432 джерел літератури, серед яких 333 – англійських.

На початку роботи в анотаціях українською та англійською мовами наведено основні результати дослідження.

У вступі дисертаційної роботи обґрунтовано вибір теми дослідження, сформульовано мету та основні завдання дослідження, визначено наукову новизну й практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо впровадження результатів роботи, а також структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* «Аналітичне дослідження сучасних медичних та фармацевтичних аспектів цукрового діабету» подано характеристику середовища функціонування системи медичної та фармацевтичної допомоги хворим на ЦД, в тому числі в умовах гуманітарних криз. Через збільшення виникнення незвичайних ситуацій в світі, низка міжнародних організацій звертають увагу на необхідність забезпечення хворих на ЦД життєво-зберігаючими ліками, при цьому в пріоритеті пацієнти із ЦД 1 типу.

Аналіз нормативних документів встановив, що поряд із вітчизняними можливо застосовувати і міжнародних стандартів лікування ЦД.

Маркетингові дослідження пероральних гіпоглікемізуючих препаратів ЛЗ на фармацевтичному ринку України показав наявність їх широкого асортименту, в тому числі сучасних груп препаратів. Наявні комбінації та пролонговані форми досліджуваних лікарських засобів. Встановлено, що для українського фармацевтичного ринку характерно широкий асортимент глюкометрів для контролю захворювання.

Представлено аналіз міжнародного досвіду участі фармацевтів в реалізації стратегії профілактики та управління цукровим діабетом.

Аналіз здійснено комплексно та критично, сформульовано деякі питання для подальшого дослідження.

У *другому розділі* дисертації «Обґрунтування загальної концепції дослідження. Об'єкти та методи» визначено методологічну основу дисертаційних досліджень, яку склала система організаційно-правових, медико-фармацевтичних, нормативних, маркетингових, фармакоекономічних, складових для обґрунтування елементів Належної аптечної практики в реалізації стратегії профілактики та управлінні цукровим діабетом. Із застосуванням методів синтезу автором запропоновано взаємозв'язок напрямів діяльності аптеки при здійсненні ФД, згідно з НАП за рівнями профілактики, визначеними ВООЗ щодо ЦД і його ускладнень. Детально охарактеризовано інформаційну базу дисертаційного дослідження. Обґрунтовано дизайн дисертаційного дослідження, охарактеризовано напрями і методи по кожному етапу дослідження. На підставі застосування методики проведення анкетного опитування розроблено і охарактеризовано анкети для трьох контингентів респондентів, зокрема для фармацевтичних працівників, лікарів та пацієнтів із ЦД, включно тих хто отримав тимчасовий захист за кордоном. Наведено

характеристику методів аналізу за напрямками дисертаційного дослідження. Для проведення фармакоекономічного аналізу розвитку можливого захворювання у групі пацієнтів використано модель Маркова з послідовним використанням оцінки медичних технологій.

У *третьому розділі* «Вивчення стану фармацевтичного забезпечення та преференцій пацієнтів із цукровим діабетом» наведено результати анкетування фармацевтичних працівників щодо бар'єрів впровадження фармацевтичної допомоги хворим на ЦД та багатоаспектне опитування пацієнтів із ЦД щодо стану їх фармацевтичного забезпечення та обслуговування в аптеках. Дослідження показало, що при досить налагодженій системі забезпечення інсулінами в Україні, існують проблеми із своєчасним забезпеченням через недостатній асортимент препаратів інсуліну та його кількості в аптеках, тому організаційні заходи в аптеках потребують вдосконалення для своєчасного забезпечення та відпуску лікарських засобів, що відповідає основним задачам GPP. Анкетування виявили чисельні проблеми щодо виконання пацієнтами рекомендацій щодо застосування інсуліну та контролю глікемії, що впливає на результат лікування. Тому потребує удосконалення надання інформаційного супроводу фармацевтом для покращення ситуації.

Визначено преференції пацієнтів із ЦД щодо діяльності аптечних закладів. Перспективним є впровадження нових фармацевтичних послуг, таких як проведення тестів глюкози в крові, холестерину, артеріального тиску, ваги тощо. Виявлено зацікавленість пацієнтів із ЦД в організації навчання на базі аптеки щодо самодопомоги при ЦД.

Окремо встановлено проблеми хворих на ЦД із запровадженням воєнного стану як в Україні, так і інших країнах, до яких тимчасово виїхали пацієнти. Основні проблеми хворих на ЦД, що отримали захист за кордоном становлять мовний бар'єр спілкування з медичними працівниками та довгий термін очікування прийому лікарем-спеціалістом. Психологічна підтримка була потрібна переважній кількості респондентів за кордоном, але тільки при цьому половина з тих хто звернувся за допомогою, отримала консультацію психолога.

У *четвертому розділі* «Дослідження доступності фармацевтичного забезпечення хворих на цукровий діабет» представлено фармакоекономічні дослідження щодо доступності ЛЗ, включно препарати інсуліна та лікарської рослинної сировини. Потреба в вивченні цих питань виникла після встановлення факторів, що впливають на призначення ЛЗ. Причини обмеженого призначення сучасних ГПП для терапії ЦД2Т за думкою лікарів, становлять: висока ціна, відсутність в програмі реімбурсації, відсутність в аптеці гіпоглікемізуючих препаратів та недостатня поінформованість лікаря про сучасні групи лікарських засобів.

Фармакоекономічні дослідження показали, що середня вартість рекомендованої дози для цукрознижувальних препаратів коливається від 1,1 грн. для глібенкламіду до 90,7 грн. для ліраглутиду. Вартість середньої рекомендованої дози вітчизняних препаратів майже в 2,5-2,6 рази нижче чим закордонних аналогів, а вартість DDD для глімепіриду вітчизняного

виробництва в 1.3 рази нижча, ніж закордонні аналоги. Розрахований коефіцієнт адекватності платоспроможності показав недостатню соціально-економічну доступність асортименту ГГП для лікування ЦД2Т за сучасними схемами, особливо, для пенсіонерів. Дослідження обґрунтовує необхідність розширення переліку ЛЗ, вартість яких відшкодовують за програмою медичних гарантій.

На підставі фармакоекономічних досліджень матеріальних прямих витрат (direct medical costs) на самоконтроль цукрового діабету встановлено доступність значної кількості пропозицій глюкометрів та тест смужок до них та розраховано вартість самоконтролю ЦД за різними сценаріями лікування. Аналіз доступності новітніх технологій в галузі ЦД встановив, що деякі розробки, які використовуються для лікування, покращення контролю глікемії та управління цукровим діабетом впроваджено в інших країнах, але недоступні або малодоступні в Україні.

У *п'ятому розділі* «Основні підходи до розроблення стандартів належної аптечної практики на етапі управління цукровим діабетом» представлено результати анкетування, що довели низьку прихильність до лікування пацієнтів із ЦД в Україні. Переважна частина респондентів має проблеми із виконанням режиму прийому ліків. Втручання фармацевтів можуть покращити прихильність до лікування. Це може бути реалізоване відповідно до GPP та адаптоване до пацієнтів цієї нозології. Дисертантом визначено елементи GPP в реалізації фармацевтичної допомоги хворим на ЦД та опрацьовано контент настанови GPP щодо ЦД із визначенням ролі та функцій фармацевта.

Розроблено матеріали для інформаційного супроводу хворого на ЦД щодо критичних елементів обслуговування в аптеці при відпуску лікарських засобів та медичних виробів, зокрема щодо зберігання препаратів інсуліну, техніки ін'єкцій, відпуску глюкометру та тест-смужок.

Дисертантом визначено особливості фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД в умовах воєнного стану, при цьому підкреслюється роль фармацевтичних працівників, яка підвищується в кризових ситуаціях. Запропоновано здобувачем методологічні підходи медичного та фармацевтичного забезпечення хворих на ЦД в умовах воєнного стану. Для впровадження GPP розроблено стандартні операційні процедури: «Відпуску препаратів інсуліну в аптечних закладах», «Вибір та відпуск глюкометрів в аптеках» «Фармацевтична допомога хворим на цукровий діабет в умовах воєнного стану» та визначено вміст валізи, яку доцільно скомплектувати при евакуації хворого із ЦД, враховуючи серйозність захворювання.

Проблемам хворих на ЦД, що виїхали за кордон в наслідок воєнних дій, які визначено опитуванням, присвячено окремий підрозділ. Розроблено організаційно-методичні підходи сприяння забезпеченню потреб українських біженців хворих на ЦД та інтеграції фармацевтичних спеціалістів в професійне середовище інших країн для надання ФД співвітчизникам. Запропоновано телефармація як спосіб дистанційного медичного та інформаційного супроводу

при фармацевтичному забезпеченні, тому що основною проблемою біженців є мовний бар'єр.

У *шостому розділі* «Розроблення основних положень належної аптечної практики на етапі профілактики цукрового діабету та його ускладнень» представлено розробки з основних втручань фармацевтів у реалізації стратегії профілактики ЦД.

На підставі дослідження методом напівструктурованого глибинного інтерв'ю пацієнтів з ЦД виявлено сучасні атрибути просвітницької діяльності при наданні ФД згідно з GPP: виявлення ризику та недіагностованого ЦД; навчання самоконтролю; рекомендація вакцинації проти грипу, питання яке активізувалося після пандемії. В результаті експертного опитування визначено елементи просвітницької акції до Всесвітнього дня діабету: консультації стосовно здорового способу життя як профілактики цукрового діабету; визначення ризику цукрового діабету, тестування рівня глюкози в крові; вимірювання артеріального тиску; розрахунок індексу маси тіла, консультація ендокринолога; роздача інформаційно-освітніх матеріалів щодо цукрового діабету профілактичної спрямованості. Для впровадження елементу GPP в практичну діяльність розроблено «Алгоритм методико-організаційних заходів в аптеках до Всесвітнього Дня Діабету» із визначенням партнерів та послідовності етапів заходу.

Визначено методологічно-організаційні підходи залучення фармацевтів у кампанії сезонної вакцинації від грипу хворих на цукровий діабет. Розроблено схему взаємодії аптек із медичними закладами із визначенням їх ролі та функцій згідно GPP, в якій визначено дорожню карту пацієнта для вакцинації. З позиції практичної фармації розроблено структурований контент рекомендацій для фармацевтів щодо вакцинації проти грипу хворих на цукровий діабет, як групи ризику.

Особливої уваги заслуговує вперше розроблена фармакоекономічна модель технології ранньої діагностики ЦД, з застосуванням оцінки медичних технологій за двома сценаріями фармакотерапії ЦД 2 типу. Результати фармакоекономічного моделювання показали, що застосування діагностики в порівнянні з технологією без неї дозволить отримати більше значення якісних років життя: 8 років при застосуванні скринінгу, проти 2 років - без скринінгу, а розрахунковий коефіцієнт ICER визначає технологію із застосуванням скринінгу як витратно-ефективну технологію. Однофакторний аналіз чутливості підтвердив, що загальні витрати на новий сценарій чутливі до зміни ставки дисконтування, витрат на скринінг та витрат через інвалідизацію. Багатофакторний аналіз чутливості до варіації параметрів моделювання показав, що навіть в умовах невизначеності очікуваний вплив на бюджет є обґрунтованим.

У *сьомому розділі* «Обґрунтування елементів фармацевтичної освіти для забезпечення належної аптечної практики щодо профілактики та лікування цукрового діабету» представлено результати дослідження, які показали, що фармацевтичні працівники недостатньо володіють компетенціями для надання

фармацевтичної допомоги хворим цієї нозології, при чому, даний стан знань суттєво не залежить від стажу роботи спеціаліста. За думкою фармацевтичних фахівців встановлено пріоритетні питання та навички для програми навчання для удосконалення знань фармацевтів щодо ЦД для впровадження GPP. Найбільший відсоток респондентів визначили зацікавленість в оновленні знань щодо профілактики ЦД, симптомів та факторів ризику ЦД та пероральні ГГП. Окрім того значний відсоток опитаних фармацевтів висловили бажання удосконалення комунікативних компетенцій. Визначено особливості спілкування з пацієнтами конкретної нозології, що забезпечує пацієнт-орієнтований підхід фармацевтичної допомоги.

Запропоновано здобувачем перелік спеціальних знань та практичних навичок для забезпечення стандартів GPP в реалізації стратегії профілактики та управління цукровим діабетом. Розроблено Програму Циклу тематичного удосконалення «Роль фармацевтичного працівника у стратегії профілактики та управління цукровим діабетом» для практичного впровадження в освітній процес післядипломної освіти.

Структура дисертації цілком відповідає її назві, меті та завданням дослідження.

ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Загалом дисертаційна робота виконана та оформлена належним чином, є завершеним науковим дослідженням, справляє позитивне враження. Однак, варто висловити деякі запитання та зауваження:

1. Поясніть, будь-ласка, вибір стратегії 2 - метформін з інсуліном при розрахунку економічного впливу на бюджет. Чому Вами обрано метформін з інсуліном, а не інші пероральні гіпоглікемічні препарати чи комбінації?

2. Вами при призначенні пероральних гіпоглікемізуючих препаратів (розділ 4) для оптимізації аптечного асортименту визначені преференції лікарів. Що враховано Вами при проведенні анкетування?

3. Чим обумовлено економічна ефективність просвітницьких акції до Всесвітнього дня діабету?

4. Яким чином інформаційний супровід із застосуванням телефармації може позитивно вплинути на результат лікування хворих на ЦД, що отримали тимчасовий захист за кордоном?

5. Чи вивчали Ви рівень комунікативних компетенцій безпосередньо у фармацевтичних працівників?

6. Аналіз міжнародного досвіду залучення фармацевтів в реалізації стратегії профілактики та управління цукрового діабету доцільно надати розділі 2, при обґрунтуванні загальної концепції дослідження.

7. Підрозділі 4.1 перевантажено рисунками, доцільно діаграми 4.4, 4.5, 4.7, що демонструють бар'єри в призначенні сучасних груп препаратів доцільно було б об'єднати.

8. У тексті дисертації зустрічаються стилістичні та синтаксичні помилки

Зазначені зауваження та озвучені питання не торкаються сутності отриманих наукових результатів дослідження та не впливають на їх позитивну оцінку.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Власенко Ірини Олексіївни на тему: «Теоретико-організаційні основи належної аптечної практики у реалізації стратегії профілактики та управління цукровим діабетом», яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора фармацевтичних наук за спеціальністю – 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, виконаним на сучасному рівні, що пропонує нове вирішення актуальної науково-практичної проблеми – реалізація стратегії профілактики та управління цукровим діабетом із залученням фармацевтичних працівників.

Представлена дисертаційна робота за своєю актуальністю, науково-методичним рівнем, обсягом проведених досліджень, науковою новизною та практичним значенням отриманих результатів, рівнем їх висвітлення та впровадження в практичну діяльність відповідає паспорту наукової спеціальності 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація», принципам академічної доброчесності та етичним нормам і принципам проведення наукових досліджень, вимогам п.п. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року № 1197 та вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор – Власенко Ірина Олексіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора фармацевтичних наук за спеціальністю – 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація».

Опонент:

завідувач кафедри організації та економіки фармації
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця,
доктор фармацевтичних наук,
професор

Костянтин КОСЯЧЕНКО

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ
ВЧАСНИЙ СЕКРЕТАР УНІВЕРСИТЕТУ
16.08.2024

*Вітерук до сесії зовнішньої ради 26.08.2024 року
наступні 20 серпня 2024 року
доцентів*